1855

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԱՐՓԻ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐ ԳԻՐ

ԱՕԳՈՒՅՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՒ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԹԻՒ 8 — ՓԵՏՐՈՒԱՐ

ՕՄԻՒՈՒՆԻՔ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԵՂԲԱՐՑ ՏԵՏԵԱՆ

ՈՒՑԴ

50, Իշխիւխ Ա՛պպէսի

ԱՐՓԻ

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

Բ. ՏԱՐԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ — 1855 ԹԻՒ 8

Աբելեան Հնդիւպանի մէջ մարգարէա հանելու կերպը։

Տարւոյ մէջ երկու եղանակ կայ մարգարիտ հանելու. մէկն է Մարտ և Ապրիլ ամիսները, միւսը՝ Օգոստոս և Սեպտեմբեր ամիսները. և որչափ շատ անձրև գայ, այնչափ մարգարիտը ան տակի առատ կ՚ըլլայ։ Ներնակը մօտենալուն պէս՝ երբեմն երկու հարիւր և չիսուն նաւակ ծովէղերքը ժողվուած կ՚ըլլան. իւրաքանչիւր նաւակին մէջ՝ մէկ կամ երկու լուղորդ (փալիճ) կը գտնուին, որոնք մէջքերնին վեցը բթաչափ հաստութեամբ և մէկ ոտք երկայնութեամբ քար մը կը կապեն, որպէս զի հաւասարակշռութեան մէջ ըլլան, ջուրին տատանումը դիրենք չտանէ չտանի, և կարող ըլլան ալիքներուն տակը ապահովութեամբ քալելու։ Ուրիշ աւելի ծանր քար մը ալ մէկ ոտքերնուն կը կապեն, որ անմիջապէս ծովուն յատակը հասնին. և ինչպէս որ ոտրիչները ժայռերուն փակած կ՚ըլլան, կաշիէ թաթպաններ կը հագնին, որպէս զի ոտրիչները ուժով քաշած ատեննին՝ ձեռքերնին չվիրաւորեն. բայց ատ գործողութիւնը երբեմն երկաթեայ քերիչով կ՚ընեն։ Վերջապէս՝ իւրաքանչիւր լուղորդ երկայն չուանով մեծ պարկ մ՚իր պարանոցէն կը կախէ. չուանին մէկ ծայրը նաւակին կապուած կ՚ըլլայ։ Պարկը՝ ժողվուած ոտրիչները մէջը դնելու համար է, և չուանը՝ լուղորդը վեր հանելու համար, երբ պարկը լեցուած է կամ շունչ կ՚ուզէ առնուլ։

Լուղորդը այսպէս պատրաստուած՝ երբեմն վաթսուն ոտք խորութեամբ ջուրին տակը կը մխրճի. և ինչպէս որ կորնչցնելու ատեն չունի, յատակը հաս-

նելուն պէս , ասդին անդին կը պարսի , առջևը եղած ոսոխները կը փրցընէ և խիստ շուտով պարկին մէջ կը խրէ ։

Լուղարդները ոչչափ խորունկ տեղ ըլլան , ծովուն մէջ այնչափ լոյս կ' ըլլայ , որ ամեն եղածները , մինչև անգամ ահագին ձուկերուն մօտենալը կը տեսնէ , որոնց մէկ քիչ անգամ մարդ կ' ազատի և աս արհեստին միւս վտանգները պէտք է ամենէն գէշը և ամենէն մեծը ։

Ամենէն քաջ լուղարդը կրնայ կէս ժամ մնալ ջուրին տակը , և այսչափ միջոցին մէջ իրենց շնչառութիւնը կը բռնեն , որն որ յաճախ կրծուածեամբ սորված են ։ Երբ հանգստանալ ուզեն , պարկին շուանը կը քաշեն և երկու ձեռքով ազէկ մը կը բռնեն · ասոր վրայ՝ նաւուն մէջի եղողները զան վեր կը քաշեն , ու ոսոխները կը պարպեն , որ երբեմն հինգ հարիւրի չափ կ' ելլէ ։

Ֆրաթանցոց վրայ պեղէր-ռիւններ ։

Ֆրաթրատանցւոց ազգը Ամերիկէի միւս ամեն վայրենի ազգերէն երևելին և ամենէն զարմանալի սովորութիւններ ունեցողը կրնայ սեպուիլ ։

Ֆրաթրատանի երկիրը Ամերիկէի գրեթէ հարաւէն մինչև սրևադարձին գիծը կ' երթայ ու անթիւ ցեղերու բաժնուած է ։ Անոնցմէ ոմանք երկաթի , պղնձի և արծաթի հանքերը կը հանեն · բայց մեծ մասը խաշնարած են և պատերազմասէր ։

Ֆրաթրատանցիք բարձրահասակ են · գոյներնին պղնձագոյն սև · մարդիկ և կանայք առ հասարակ միայն անատնոց մորթը կը հագնին առանց անոր վրայի մազը հանելու · մարդիկները միայն գոտիէն մորթով մը կը փաթթուին · Վլատաւորները հանդիսաւոր պարագաներու մէջ աս մորթին վրայէն յովազի մորթով մ' ալ կը զարդարուին · Կանայք աս գոտիէն մորթին տակէն ուրիշ մորթ մ' ալ հագած են , գլուխնին՝ յամոյր ըսուած կենդանիին կապոյտ մորթովը զարդարուած է , որուն վրայէն մարգարիտներ , խեցիներ , և ոսկի կամ փղոսկրեայ օղեր կախուած են ։

Կիներները իրենց պղտիկութենէն ի վեր խիստ աշխատութիւններ ընելնուն համար մարդիկներուն ձեռերէն և գեղեցկութենէն տարբերութիւն մը չունին ։

Երկար ատեն աս ազգը միայն գոտէշ կ' արածէր · բայց երբ Ամերիկէի մէջ գաղթականները շատցան , անոնցմէ երբեմն գողնալով , երբեմն ծախու առնելով , այծեր , ոչխարներ և ձիեր շատցուցին ։

Պատերազմ ջրած ատեննին՝ առիւծ , ընգերձիւր , վիզ , և ուրիշ կենդանիներ որսալու կ' երթան · Այս վայրենիներուն զէնքերն են միայն գեղարդ (նիզակ) , լախտ և վահան · Գեղարդնին այնպէս թեթև և երկայն զէնք մ' է , որ 70 քայլ հեռու գըտնուած մարդը կամ անասունը կրնայ մեռցընել ։

Մէկ գլխաւոր կամ թագաւոր մ' ունին · ազգային ժողովը ան-

տաւին ծառերուն տակը կ՚ըլլայ, ու ամեն հարուստները, գիտուններըը, և քալելը կը ժողվուին, տեղուԹեան գործքերը կը կանոնաւորեն, ու յանցաւորները կը գատեն։ Իրիսասարդները գլխաւորներու կառավարուԹեամբ պատերազմներու կրԹուԹիւնները կ՚ընեն։ և իրենց զօրաւորՁուԹեանց անցաժամերուն մէջ գոմէշները վազցնելով իրարմէ առաջ անցնելու կ՚աշխատին։

Օձանազան ազգայ մէջ սգոյ սովորութիւնները։

Ընտաքին երևոյԹներով ազգականի մը մահուան վրայ սուգ պահելու սովորուԹիւնը ամեն ժամանակ և ամեն ազգի մէջ կը գտնուի։ բայց սգոյ գոյները զանազան դարերու և զանազան ազգաց մէջ փոխուած են, որոց քանի մը հատին վրայօք խօսեցած ենք արդէն Ընտիր Ա. ին մէջ։

Ընտելցիք սգոյ նշան իրենց մազերնին կը կարէին։ Այսներն ալ աս սովորուԹիւնը ունէին։ Հովմայեցիք, ընդ հակառակն, մօրուքնին և մազերնին կը ԹողուԹին որ մեծնան։

Հրէից մէջ սգապահուԹիւնը աւելի սաստիկ է։ Իրենց ծնողաց մահուան վրայ՝ ոչ միայն մազերնին կը փետտէին, այլև զգեստնին կը պատռտէին ու Թուխ կամ սև գոյն քուրձեր կը հագնէին, և երբ ծոմը աւրէին, կերակուրը գետնի վրայ կուտէին և գետնի վրայ կը քնանային։ Վերջապէս՝ փոկոտն կը քալէին, առանց ոտնամանի չէին տաքնար։ ոչ մօրուքնին կը սանտրէին, ոչ ըզուներնին կը կտրէին և ոչ բաղնիք կ՚երԹային։ Սակայն՝ Հրէից սգոյ տեւողուԹիւնը խիստ կարճ է, առանց երեսուն օրը չանցնիր։ և շատ անգամ եօԹը օր միայն սուգ կը պահեն։

Հռովմայեցւոց սուգը տասը ամիս կը տեւէր։ աս միջոցին մէջ այրի մը չէր կրնար կարգուիլ։ Ներեք տարուանէ վար մանկան վրայ սուգ չէին պահեր։ իսկ երեք տարեկանէն մինչև տասը տարեկան մանկան մահուան համար, քանի մը տարեկան որ էր մեռնողը, նոյնչափ ամիս կը սգային։

ՄահկանացուԹեան վրայ։

Կենաց սկիզբը և վերջը մահուան վտանգը աւելի կը տեսնուի. մարդուս ծննդեան առաջին ամիսը և առաջին շաբաԹը վտանգաւոր է։ անկէ ետև՝ արջամ տարիքը առնէ ծնողը, այնչափ վտանգը կը պակսի մինչև 15 տարի։ 15էն 20 տարեկան հասակը վտանգաւոր է։ 20էն ալ 25՝ վտանգը աւելի է։ ասկէ մինչև 35 տարին վտանգ չկայ, բայց ասկէ ետև տարուէ տարի նորէն կ՚աւելնայ և աստիճանաբար մինչև վերջին օրը կը տանի։

Մարդ՝ եԹէ մէկ գէշսովորուԹիւն ստանայ, իր բոլոր աղէկ դաստիարակուԹիւնը կը խանգարէ, աման մը յատակ ջուրի մէջ վազած մեքանի կաԹիլին պէս։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԳ

ի կուսական ծնունդ փրկչին , եւ ի կոտորած անմեղ մանկանց Բեթղեհէմի ։

Բ ։

Առաւածպրգեան սուրբ ծընընդեանըն համ բաւ ։

Փոյթ ընթանայր ընդ տիեզերս ընդ բնաւ ։
Թնդման ահմանք հրեաստանի համօրէն ։
Եւ այր ցընկերբ իւր հարցանէ ըզփրկիչն ։
Լուր հընչեաց հոս չառապաւ ի յականջ
Սկգն Հերովդի անգութ ոգւոյն գիւտանող ։
Տագնապք սաստիկք յանկարծ զանձամ ն փա-
ղեցան ։
Յարժամ լուաւ հանուրց ծնեալ նոր իշխան ։
Դառնացաւ յոյժ սիրան ի յափեաս տրտմայուշ ։
Հերքն ի գլուխն վարագոյնն քօմնաժուշ ։
Զ Սկգուսեայ բեռն գոգդմլեայց փորկոսեան
Զօճախըս իւ գլխոյն բերբը ծիպ գաժան ։
Սիրտն ալեկոծ տատակ ծփայր ի վարանս ։
Փառք պետու Թեանն կին նրմա ի տանջանս ։
Զ ի՞նչ այս ամօթ , գոչէր ինքնին գառնապէս ,
Զ ի՞նչ անարգանք ինձ՝ յորս յաւէժ անկայ ես ։
Քեզ յայսմհետ ելնել կ ունձն իմ ապիկար ։
Վառնգի փառացդ եհաս վախճան , ի միտ առ ։
Կեղերչական ազգդ հարքդ ըզնըր ագ ։
Ա ըբայրաչըք ով գառազանգ իմ և Թագ ։
Քանզի կորեան փառքն Հերովդի , ահ կորեան ,
Եւ նախատինք յաւերժ հասին ինձ վրհան ։
Աչքերբք աչագ իմ յորդեցէք զարտասուս ։
Թագդն գահ իմ , Թագդն և Թագս ի լոյս ։
Ես որ երբեմն պատկառելի աչխարհաց ,
Շուք առնեի յահէզգօր պետուԹեանդ ,
Զ ինարդ դողամ այժմիկ յանեան նորածին
Մանկան միայ ՚ւ ի համ առն երկինքիմ ։
Զ ի՞նչ լինիցի մանուկըս այս ապիկար ,
Որոյ համբաւ փառացն կալաւ փոյթ զաշխարհ ։
Ո՞վ ինչ ոա՝ զոր մորգարէք համօրէն ։
Տին վերոյ աեր ինքնիշխան քարոզէն ։
Սիրտ իմ յերկիւղ հարեալ դողայ խորտակ ահ ,
Սա է անշուշտ կենդաց իմոց գմեռայ մահ ։
Սա է փառաց իմոց կորուստ եւ խիթամ ,
Սա և գահոյն իմ Թշնամի յայրաժամ ։
Ահ , ո՞տայր ինձ զմանուկ ոարին աւետս ,
Ո՞ր ձայն քաղցրիկ իմ ապդիկ լըսելիս ։
Դու Բեթղեհէմ՝ գու սիրելիմ Թշնամի
Կացեր փառաց բարեբարիզ քո մեծի ։
Սակայն ընդհուպ գու զղջասցիս , ո՞ դժխեմ ,
Լացցես զքեզ սուգ զգեցցիս տխրագեմ ։
Ընդ ժամ հնգաս ըզմեծ ցաւոյն իմ առցես ,
Զարհեաւ բազուկ իմ վրեժխնդիր արդ ի քեզ։

Հանպա քանզ իմ վառեցարուք ի նախանձ ,
Բառնալ զարև նախանձորդին իմ փառաց ։
Սիրտք կորովիք ելցեն ասէ ի հանդէս ,
Զ Հերովդի գահ պաշտպանել քաջագէս ։
Զօրականք իմ խանդք վառեցին ձեր ազնուժ
Բորբոքեսցին ոգիք յեռանդն ապաժոյժ ։
Սուրք սրբեսցին որպէս փայլակն պատրաստեան ,
Մընել ի սիրտ սլուզ Թշնամեաց իմ գահոյն ,
Ա՛ք ըզսուր ի Բեթղեհէմ փութացէք ,
Ի սոր մատաղ անգ մանկաԹեան մի խնայէք ։
Զգիեցիկս նորին սուրբ ձեր կերիցեն ,
Ցերկեմնիկ և ի խառնարհ համօրէն ։
Բորբոքեցաւ անդէն որեարն խաւժագաւժ ,
Ցանգութ ոգիս յորդէր ցասումն ապաժոյժ ։
Դէմ հրացան առհասարակ զայրագին ,
Գազանս յաչացն խիտ կայծակունք ցոլտէին ։
Սուր ի ձեռին դիմեր խաւժանն Հերովդի ,
Դարիւն ոտիցն գերկիր շարժէր վիԹխուրի ։
Եւ ի բացաւտս միոչ Բեթղեհէմ շէն փորրիկ
Դէռ ընդ աղօտ ինչ նշմարէր սակաւիկ ։
Ցանկարծ բարբառ բիւրք դժնդակ խաւժանին
Սկսա սրս միր՝ մեծ ինձ զանօք հնչէցին ։
Ա և ոդեցան անդէն ոտից գարշապարք ,
Եւ գիմէին յորդն որպէս Թեւապարք ։
Զ Բեթղեհէմ տեսեք գլխ ապառաժ ,
Ա յր ցընկեր իւր զայն մատնանիշ յօ ցանէ ։

Զ քեզ Բեթղեհէմ դնաչի հասցին զքեզ ազգդ
Որ զաղխոյ սրդ վէրս առցես անբժնայ ։
Դառն ապաքէն լցայ ցաւոց քոց Խախիծ ,
Ա յլ քեզ Թիկունք Ա՛ն բարձրելոյն է յերկնից ։
Քաջազեւեայ մի երկնչիր մըտաւանգ ,
Աբձանայիր ընդդեմ դնաւ ից քաջայանգ ։
Եւ նախատակ յաղԹող յերկրի քաջագործ ,
Ընդ հուպ յերկինս վերանայցես նաւաքայլ ։
Հասեալ է ժամ սուր ի ձեռին Թշնամիք ,
Քեզ գան ահա Հերովդեմին գազ մորթիկք ։
Սինչ այս միոչ այն ահա հրոսակ ամբոխին ,
Ցանկարծ ի ներքս փողոտ ի չէնըն մըտին ։
Օրինակ իմն յորժամ գժնեայ քանասար
Գայլոց վհմակ սովալըլուկ ընդ երկար ,
Ցածի անգոտ ընդ բազմուղի ճանապարհ ,
Լերանց բլոց ի հայեցայնեալ զգեզարահ ,
Ցանկարծ գիտեալ ըզհօտ գառանց անտէրունչ ,
Թափ յարձակի ի նոյն լըռիկ ՚ւ անմըռունչ ։
Ա յսպէս որեար սրիւնըռուշտ Հերովդի
Գալաներացեալ ի Բեթղեհէմ յարձակի ։
Գոռ ալհաւիրք գիշան անգէն ի չինին ,
Սիրտք բազմահեն յերկիւղ մահու տապնասին ։
Տատրտմին Հրեշք և ճիս ապք կատաղիք ,
Գոգդեա ի գուբս ժայռեքեալ լսին ըզմարգիկ ։
Գայժ մահագայժ յայնեաւ յանկարծ քոմնեկի ,
Սուր անողորմ ի Բեթղեհէմ ճարակի ։
Գոչիւն վայից աղէկիվնեալ ծընողաց ,
Լացուցանէր ըզյաղԹ մայրս անեատուց ։

Զի ղՀետ մաեալ սուբ ՝ի ձեռին կատաղիք ,
Զամպիտաց խողխողչին մարցն ՝ի գիրկ ։
Մինչ վարդագեղ շրթունք մանեալ էր ՝ի ատին ,
Արիւն ՝ի փոսը յորդեալ ջամբէը ընդ կաթին ,
Ջերմ արտասուք ընդ ջերմ արեան անդ խառնէր ,
Եւ ՌեթղՀեմ ՝ի նայն վըտակ ոռոգէր ։
Սուրբ բըմնացան , բազուկը ՝ի վայր խանձիք կախին ,
Ալ ոչ շինաւ ծարաւ մահուն տակաւին ։
Սըրահողոտ մանկանց պապակիք աննըշան ,
Ջերկինս պերկիր յորը շարժէին դառնաթեան ։
Զի տեսան ազեկըտուբ նըկարեր ,
Անդ շիղձաչեղ մարմին յերկիր սփռեալ էր ։
Մարմին անմեղ դեռաբոս սիկ մանկըտւոյն ,
Որոց տակաւ դեմք փայլէին վարդագոյն ,
Որպէս յորժամ խեռ տարերայ բռնատիւն
Աղմայոյղ խըռովիցի ատտակագոյն ,
Սեծատպծաւ ծաղիկք ծառոց զուարթագին ,
Ցիր ընդ բուներ ըսիւռ վատնեալ թմթափին ,
Այսպէս հարեալ ՌեթղՀեմի սուրբ մանկունք ,
Անկան յերկիր թառամեցան այն ծաղկունք ,
Վասն նոցա դառ հրեղինաց համօրէն ,
Ջինծաւթեան խրախոյս յերկինս հարկանէին ։
Վանդի հոգիքն որպես զերան ազաւնեաց ,
Յերանաւէտ թագեան ՝ի կոյս արփենեաց ։

Ասա ՌեթղՀեմ հարեալ յոգի ատտկապես ,
Ջոյս բարբառի առ վէս իշխանն Հերովդէս ,
Եւ լոյ զրդիան ՝ի ձայն ողբոց ազէկզ ,
Խորք ՝ի խորոց հնձէն ՝ը նմա դառնապես ։
" Ջքեզ՝ Հերովդէս գոյլ դժնդակ իմ հօտի ,
Ջքեզ կարծայ այսօր ցաւած իմ հոգի ,
Որ ծարաւիդ երբ արեան և մահու ,
Ջաւարթածագիկ իմ կաթոգին մանկըտւոյ ։
Մատ՛ը առ իս մատ՛ը և տես , ո՛ դժխեմ ,
Ջիս սգաղգած ՝ի մահ մահուն տիրապետէմ ,
Դարձո՛ առ իս , գարձո՛ զաչս քո դի տեսցեն ,
Ջիս չալախեալ յարիւն յարտօր համօրէն ,
Ցնծա՛ այսօր արտասուելի՛ց Հերովդէս ,
Աչեառաւոր անհա խուժանդ գոյ առ քեզ ։
Շինչի հընոց դմնեալ ցաւմանդ անիրաւ ,
Դիւալըսուկ այսօր ոչ ոյդ իրձ լցաւ ։
Այդպէս այս գու կարծեցեր վայրապար ,
Ալ յոյս մնատի պատրեաց զքեզ , ՝ի միտ առ ։
Ջկուրծքիւնգ , Հերովդիէ , աշխարեմ ,
Ասող հոգւոյդ քո և զօրացգ գժոխագեմ ։
Ասող իսգաւ քո կատրացան աչք ՝ի տես ,
Կենդանարար էին փառացն գհանդէս ։
Ալ երբ զբօքդ մանչի խաւար Երեքեան ,
Ջմեռ ցաւման նորին առցես գու յայնժամ ։
Ջըսարթագին այսօր շրթունք քո լինդգան ,
Սակայն ընդ հուսպ ՝ի սուգ յեկղին ամենայն ։
Շամբուշ մոօք բերկրիս որպես յաղթական
Անցաղթելի թագաւորին անվախճան ։
Ալ երբ գկենաց հատոյգ Աստոյ գթել քոյին ,
Եւ Աերենան ամենակուլ գրունք բացցին .

Ցայնժամ տեսցես , Հերովդիէ , զքաղգին կոր ,
Որում յաղթող զանձինդ կարծես ապիկար ։
Խոբիս խոբիս որ ես հոգւով իսպառ կոյր ,
Հող գԱրարչին չկարես պարտել զաչն հզօր ։
Լուր առաւածեան փողոյ ընդարեալ գուշակին ,
" Ցեգիպտոսէ ես կոչեցի զորդի իմ " ։
Եւ ՝ի քովքես իմ հրաւածին քաղցր Աստուած ,
Փոյթ չեգիպտոս թռչեաւ ՝ի գիրկս իւր ծնողաց ։
Հերովդիէ , գի՞նչ կաս ապրեալ ընդ բանս իմ ,
Ծանիր դու զայ չկարես պարտել հրզօրին ։
Բնաթիւն համայն կամաց նորա հնազանդին ,
Վերինք ներքինք յահեղ փառ այլն սաստին ։
Դու ապիկար՝ դու գոյծ մատանց ես նորին ,
Զինդ զդեմ կալցես քոյոյ Արարչին ։
Ահաւասիկ յոյս քո անկաւ ՝ի դերև ,
Գանդի գբիւռաս փախեաւ յայլուր յամդ թեթև ։
Ոչինչ բնկեալ զերգն զանգաս ընդ սուբ ,
Եւ զառկայծեալն աշ շինս ցեալ ըզլատրող ։
Ա յոպես մեղմիկ զուգի նորա հորդեցին ,
Երկինք երկիր և ամենայն զորդ նոցին ։
Եւ դու կացեր ամօթալից ակնկոր ,
Որ զին ընդդեմ առեր վեհին երկնաւոր ,
Ալ հերացայտ քո կայծակունք ցասմնահեղ ,
Ցիմ բուրատան փառաց հոսեալ յորդալեղ ,
Ա՛մպ ցաւոցս , Թագաւորեցան իմ ծաղկունք ,
Եւ մնացի ես ոստաքանց քան զոտնկի ,
Հերովդիէ , ըղքեզ կոչեմ ես ՝ի տես ,
Իմ աղետից յոր տագնապիս դառնապես ,
Վերաւորեալ յոգի մարմին կարիվեր ,
Միտս իմ վտակս գառն արտասուաց տայ ՝ի վեր ։
Տես զմանկունս իմ խողխողեալ իղձաբար ,
Ցանցագորոշն տեգ երկաթոյն սրբածայր ։
Ա՛ռաւասիկ իմ կաթոգին զաւակունք ,
Ջպարանոցաւ իմով փարեալ կան անշունչք ։
Հերովդիէ , գի՞նչ չար առ քեզ արարի ,
Ջինարդ հարեր զմանուկ գառինս իմ ծոցի ։
Որոց արիւն գոչէ յերկինս ՝ի յերկրէ ,
Ջալ հըզօրին ՝ի վրէժ ընդդեմ քո վառէ ։
Ջարթնուն երկինք , զարթնու երկիր համօրէն ,
Եւ վրէժ ՝ի քէն զարդար արեանն պահանջէն ։
Ալ ես կամաւ ձօնեմ զբեկեալ հոգի իմ ,
Երկրպագեմ բարձրեալ աչին Յիսուսին ։
Գիրըն լուաւ , արդարութիւն խակ լցցի ,
Որ Բարձրելոյն հանգչի ՝ի գոգ գերարփի ։

Ա· Ս· Յ· Գ·

Ապրիլ Աբարաւեանին երես 65 , տող 23ին ԲոՂէաւ, ԼԷՒ ՝ Բայը պիտի կարդացուի ԲողէալՀ, ա-ոչ , ԼԷՒ ՝ Բայ · Նայնպես երես 66 · տող 2ին ղԼՀաբՐայՀ՛ը ոՐ՛ ծը պէտք է ըլլայ ղԼՀաբՐայՀ՛ը և ոՐ՛ օն ։

Առաջիկայ բանաստեղծութիւնը ուրիշ մէկ քանի տեսակ ճարտասանութեամբ շինուած բանաստեղծութիւններու հետ երևելի Յարդեղինի մէկը հանդերձ աս նամակաս մեզի խրկած ըլլալով, յօժարութեամբ փութացինք աս անգամ աս այբ յայնաւորով ոտանաւորը ի լոյս ընծայելու, և մնացածները հետզհետէ Արփի Արարատեանին մէջ պիտի շարունակենք՝ Հայերէն լեզուին ճոխութեան օրինակները ցուցընելու և բանաստեղծութիւն դրողներուն գրգիռ մը տալու համար։

Ա.

Գիտենալ ձեր ընթերցասիրու թիւնը ատածելու փոյթը, կը համարձակիմ ներփակեալ բանաստեղծութիւնները ձեզի խրկել, որ բարեհաճիք ձեր պատուական օրագրին մէջ ի լոյս ընծայել։ Ան բանաստեղծութիւնները, որոց հեղինակն է արժանապատիւ Գրիգոր Մկրտչեան գիտական վարժապետը, թէև երկար ժամանակէ ի վեր գտնուած են, բայց շարադրութեան վեհմտութեանը և ոճին նորաձևութեանը համար կը յուսամ որ շատ հաճելի պիտի ըլլայ ազգիս բանասիրաց։

Ս. Տ.

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Առ բազ ճարտասանն Խոչաբաչն զոյս յարդ տանդ արար անձն Արծնապանչ։

Ահա ճաճանչ արփատարած փառաց փարահդ անխաւար,
Յաշնան կալաւ աղատաբար կայան գարնատ յառապար։
Որակայական անհարթ բարձանց ծառք տամկականք թարթ յական,
Սաղարթազարդ պայծառացան տալ քաղցրահայր շահական։
Ի նոյն Աքանաղ սար հայկազանց խայտաց յանդգնատ դամբարանն
Առ այդ պայծառ տալ քաղցրաւաչ յաստղահալած արփականն։
Ընձահական փառաց ժառանգ Արամ Հայկայն կարշնական,
Զարդարանացն արկ զանգամանդ զարդ վարսակալ յաղթական։
Ոյլք զաշխարաց տառապանաց ազանց Հայկայն առ յաչաց,
Անդարձաբար արկ արտալած այդ անոյբ բան պարծանաց։
Ո՛առ անարատ արդարացաւ քաջամահակ յաղատաց,
Նա՝ արձագանգք ծափաբարբառ տան պատասխան բանադարձ։
Անդ ցաւանայ տան ճառագայթ անդարդացաւ մառնապատ,
Անդ բարձրագահք մարդարանաց յաղարտս անկան յանապատ։
Ինք յարշաւանս առ չափաշար ճամարտականդ այբազատ,
Խայտա՛ հատա բախճան առ ատտ յաղատ քայլման անաղճատ։
Տարփանաց խանդ յայդ ադաւ ճառ յարափափաքս արձնագանչ
Ցայդ առ զաւաք կարմրագաշար ցաւական աչքս բազմատանջ։
Անդ պատքականս արբ զանապակ բաժակդ համայն բախական,
Անդ մանանայ ջամբ քաղցրահամ յադդ շաղանայր Արամայն։—
Ցառնապատ սար Արարադայ յարքայս բարձանց նախակարդ,
Արկղականաւդ պայծառ սրա զոյս անձն անհատ բազմայարդ։
Ընձահական Բան Հայրառաք մարմնագարփակդ անպարփակ,
Առ յանցանաց մարդկան տարար անարգանացն անքանակ,
Նախատալր զոյս արա՛ Ջաւակդ շարս յանննախանձ ազատաց,
Փառաց տատակ արձանանալ բազմարատ յաչս ախմարաց։
Նա՝ զանկարկատն արկ յարտփայլ կայճ յաղթական առ զանձամբ

Յայդ Պարսպականն բարձրակատար քան զԱրշակայն զարդ ակամբ։ —
Խանգաղակմիդ համաբարբառ, համայն արարք մարթեական
Նամակն ասաց բազմատարած Աբգարական նախնաբանն։
Ել բազմաշահ ջասաց համայնից · վճռ շահականն յայս աշխարհ,
Տալ համարձակ անվարդախ այդ կալաւ փարահ ճանապարհ։
Զափազանց յարգ առ տարրականս արձակաքայլ տաս սահման ·
Բայց զայն յարգանք յարժանականդ տալ տառադարձ համրանամ։
Ընկարս արար ասա, հաւատա՛, առ պատասխան Թալկականս,
Ծաղկապատարգ քարտ փառազարդ առ տառաղանս տառաղանս։
Բառաչք նախրաց նա՝ մայք գառանց կանաչազարդն յանդաստան,
կայտառաբարբառ յայդ անթառամն արձանանան նազաբան։ —
Երդ առ ծարաւս պատգամատանէ մակաբական նայատարր,
Արքայն փառաց առանձնաբար տայ պաղպաղակ զայն հանճար։
Շաղկապ յանքակ յագագաչատ կամ յարանալ անկասկած,
Պարբայց մանգաղ անկարանալ առ յապաւանս զայն ծաղկած։
Խաչաբաշխ անձն արժանայարդ առ ճամարտակս աննախանձ
Զայս տաղ անձային յաւանդ անմահ տայ շաւակամս Արծնագանէ։

Ի Վենետիկ,
ի 6 Նոյեմբերի 1836։

Վրդ. Տ. Վարդապետեան
Միրզայեանց։

ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Պապա-Ղիւան Ռօսիմօնթի և Պրամիղիոյ։

Թագաւորը միայն ան կը մտածէր որ գրքոյկի տեղեկութենէ մը գեղեցիկ իշխանուհի մը գտնէիր, իր որբոյն հետ ամուսնացընէ։ Բայց օր մը երբոր Ռօսիմօնտ որսի գացեր էր, նոյն ջինւկը նոյն անտառին մէջ իր առջեւը ելաւ ու. “Զգուշացիր, ըսաւ անոր խիստ ձայնով մը, չըլլայ որ իրրեւ Թագաւորին որդին կարգուելու յանձն առնես. դեռ չէ որ խաբեութիւն ըներ։ Արդարութիւնը ան է որ բուն իշխանացունը, որուն տեղը քեզ կը կարծեն, նորին գայ իր հօրը տեղը յաջորդելու. գնա՛ եւ ջան գտիր, որ կըզուոյ մը մէջ է, եւ ես հոգերը դիտի իրկեմ որ քու նաւուդ առագաստները ուռեցընէիր, ցրեց առանց աչխատութեան հոն դիտի տանին։ Հուտով ասոնց ծառայութիւնը քու տիրօջդ ըրէ, թեղտեւ քեզի ալեկ դիտի չըլլայ. եթէ դուն բարի մարդ ես, դեռ ես քու առջի կացութիւնդ ստանալ։ Թէ որ ասոնց չընես, անկրաւ եւ դըժբաղդ դիտի ըլլաս, ու ես ցրեց քու առջի իշխանութեանցդ մէջ դիտի ընդունիմ”։

Ռօսիմօնտ ասոր այսպիսի խելացի խրատներուն ականջ դրաւ. ու դրացի տէրութեան մը մէջ գացնելի ջանքաւականութիւն մը պատճառելով, նաւով ճամբայ ելաւ, ու հոգերը անմիջապէս ջինւկին ըսած կըզուին տարին ջինքը։ Թագաւորին որդին ջայրենի ալգի մը ձեռքը գերի ինկեր էր, որոնք անոր ոչխարներ արածել կուտային։ Ռօսիմօնտ առանց մեկուս մը երեւնալու՝ արօտները գնաց, գտաւ ջան ոչխարները արածած ժամանակը, յաւիշտակեց, եւ իր վերարկուին տակը առնելով՝ անգութի ալգին ձեռքէն ալատեց ջան ու միատեղ ճամբայ ինկան, եւ ջինւկին հասնած հոգերուն յաջողութեամբը իրենց տեղը հասան. երկուքնին միատեղ Թագաւորին սենեակը գացին։

Ռօսիմօնտ իր խօսքը Թագաւորին ուղղեց եւ ըսաւ. “Դուք ձեր որդին կարծեցիք. բայց ես ձեր հարազատ որդին չեմ, ձեր հարազատ որդին ան է”։ Թագաւորը սաստիկ զարմացած՝ իր որդւոյն ըսաւ. “Դուն չե՞ս մի տգաս, որ Թշնամեացս յաղթեցիր, եւ փառա-

ւոր հաշտութիւն մը ըրիր . կամ թէ ատո՞ղջ ի որ աչեկոծութեան հանդիպեցար ու գերի ինկար , եւ թէ Ռօսիմօ՞նտ քեզ աջատեց » : — Այո՛ հայր իմ , պատասխանեց որպին , Ռօսիմօնտ եկաւ իմ գերի եղած երկիրս , եւ յաւիշտակեց ցիս . իմ ազատութիւնս եւ ձեզ տեսնելու ուրախութիւնս անոր պարտական եմ : Հիմա դուք աչ պետք էք այն փառաւոր յաջողութեան համար անոր շնորհակալ ըլլալ եւ ոչ ինձի :

Թագաւորը չէր կրնար իր ջատծները հաւատալ , բայց Ռօսիմօնտ մատնին փոխեցուն պես թագաւորին բուն իշխանացուն որպէսզի զեմքը երեւցաւ ՝ եւ թագաւորը մեծ զարմացմամբ երկու հոգի տեսաւ , որոնք իրարմէ ամենեւին տարբերութիւն մը չունէին։ Այն ժամանակը թագաւորը անբաւ հարստութիւններ շնորհեց Ռօսիմօնտին իր այնչափ ծառայութեանը փոխարէն , բայց Ռօսիմօնտ չընդունեց : Իրմէ միայն ապշնորհքը խնդրեց որ իր պրամինի եզբայրը արքունեաց մէջ մնայ : Իսկ ինքը ջախցաւ բացդին անհաստատութենէն , մարդոց նախանձէն եւ իր բնական տկարութենէն : Իր սօրը հետ գերը քաշուեցաւ եւ սկսաւ երիրագործութիւն ընել :

Լու ՞ՂԷՄ :

Ցիմարին մէկը բաղնիք կ'երթայ և տեսնելով որ ամէն մարդ մերկ են , կը վախնայ որ ինքը զինքը չկրնայքնէ . ուստի հնարք մը մտածելով ադին անդին նայած ատենը՝ կտրիր ժապաւէնի կտոր մը կը գտնէ , և կ'առնէ իւր ալ ձեռքին ցուցամատին վրայ կը կապէ որ եթէ զինքը կորնայքնէ , այն նշանովը գտնէ : Եւ այսպէս քիչ մը նստելէն ետքը՝ եղած տեղը կը քնանայ , Զուարճաւէտ մարդուն մէկը յիմարին աս ըրածը տեսնելով , կամաց մը կ'երթայ անոր մատէն կտրած ժապաւէնը կը քակէ և իր նոյն մատին կը կապէ և անոր գիմացը կը նստի : Քիչ մը կ'անցնի յիմարը կ'արթննայ և կը նայի որ կտրիրը գիմացի մարդուն մատին վրայ է . կ'ըսկսի պարմանալ և տարակուսիլ և կ'ըսէ ինքնիրեն . "Ա՛ գիմացի մարդը ես եմ, բայց ես ով եմ արդեօք" : Երանի թէ ունինք ալ երբեմն յիմար ըլլան և երբեք երբեմն հարցընեն թէ՝ ես ո՞վ եմ" :

—

Ո–ՂԷՂ ԴԱՓԱՍՓԱՆ :

Գիւղացի մը տատրը վերցնելուն պէս՝ կը զարնէ և երկու կտոր կ'ընէ չուան մը , որ զինքը պիտի խածնէր . չան տէրը դատաւորին կը բողոքէ , և դատաւորը կ'ըսէ գիւղացւոյն . "եթէ պիտի խածնէր , ինչո՞ւ համար տատրին կոթնելը դէմ չդրիր : — Վասն զի , կը պատասխանէ գիւղացին , չուանն ալ բերնովը պիտի խածնէր զիս և ոչ թէ պոչովը" :

Ի–ՆԱՄԱՊԱՏԱԿԵԼԻ ԹԻՒԵՐՈՒ ՄԷՋ ՊԵՏՔ ԼԻ– ԲԵՐԵԼ–Ն ԿԵՐՈՂԸ :

Ի–նամապատակելի թիւերը միշտ պէտք են 777 ըլլալ , և եթէ գումարին ամէն թիւերը 1 բերել կ'ուզես , 143 ով բազմապատկէ , այսպէս .

777
143
2331
3108
777
111111

2 բերելու համար 143ը կրկնապատկէ , ու 286ով բազմապատկէ :

777
286
4662
6216
1554
222222

	բազմապատկէ
3 բերելու համար	429ով :
4 բերելու համար	572ով :
5 բերելու համար	715ով :
6 բերելու համար	858ով :
7 բերելու համար	1001ով :
8 բերելու համար	1144ով :
9 բերելու համար	1287ով :

Ընդհակառակ ամոյ հանելուկը ըսուածին կը նշանակէ :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԸՐՓԻ ԸՐԸՐՏԵՒՆ

Աբեղեան Հնդկաստանի մէջ մատենարիս հանելու կերպը . . . 73
Քաֆրաստանցւոց վրայ տեղեկութիւններ 74
Ջահալան ազգաց մէջ սգոյ սովորութիւնները 75
Մահկանացութեան վրայ 75
Բանասիրեցաբերն . - Երդ ի կռնական ծնունդ փրկչին , և ի կոտորած անմեղ մանկանց Բեթղհէմի : 76
- . Ա՛ր քալ Հարտաանն խոչաբաշխ զայս յորդ առանդ արար անձն Բրմնոյ դանչ 78

ՉՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Պատմութիւն Ռօսինեանի և Պրամինեայ 79
Ես ալ եմ 80
Ուղղ դատաստան 80
Բաղնատունութեան տակի գուռերը մէկ տեսակ թիւ բերելու կերպը . 80

ՀԱՅՐ ԵՒ ՄԻՆԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ

ԾԱՌԻ ՅԱՐՄԱՐ

ՆՈՐԱՏԻՊ ԴՐՔՈՅԿ

ՏՂՈՅ ՀԱՄԱՐ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԽԱՂ ՄԸ

ՀԱՍԿԱԲԱՂ ԷՂՅԻԿԸ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱՑ Ի ԳԱՂՂԻԱԿԱՆԷ

ՀԱՅԿ ՅԱԿՈԲ ՏԻՏԻԵԱՆ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ,

Ի տպարանի Եզմարց Տիտեան

ՌՅԴ — 1855

ԿԸ ծախուի Իզմիր՝ Տէտէեանց գրատունը , Պոլիս՝ Պեզպէրեան Պատաճէլի Աբեղա վարժապետին գրատունը , Գին՝ 3 դահեկան ։